

Delictes relatius al mercat i als consumidors

Fermín Morales Prats
Gonzalo Quintero Olivares
José Manuel Valle Muñiz

P04/03057/01843

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. El descobriment i la revelació de secrets d'empresa	7
1.1. El concepte de secret.....	8
1.2. El tipus bàsic del descobriment i la revelació del secret d'empresa	8
1.2.1. La conducta típica	9
1.2.2. La funció típica de l'element subjectiu del fet injust	11
1.3. El tipus agreujat	11
1.4. La clàusula concursal <i>ad hoc</i>	12
1.5. La revelació del secret d'empresa per qui té el deure de sigil	12
1.6. La divulgació o l'ús del secret d'empresa per qui no ha pres part en el descobriment.....	14
2. La protecció penal de la lliure competència	15
2.1. La detracció del mercat de primeres matèries o productes de primera necessitat	15
2.2. L'alteració de preus en concursos i subhastes públics.....	16
2.3. Les maquinacions per a alterar el preu de les coses.....	17
2.3.1. La conducta típica	18
2.3.2. El tipus subjectiu i la consumació.....	19
2.4. El delictes d'iniciat o la fuga d'informació privilegiada en el mercat borsari	20
2.4.1. Els elements essencials de la infracció penal	20
2.4.2. El tipus agreujat	23
3. La protecció penal dels consumidors	25
3.1. El delictes de publicitat enganyosa.....	25
3.1.1. Les conductes prohibides.....	26
3.1.2. El perill greu i evident per als consumidors.....	27
3.1.3. La clàusula concursal <i>ad hoc</i>	28
3.2. La facturació fraudulenta de productes o serveis.....	28
4. Protecció dels serveis condicionals de ràdio i televisió i altre serveis a distància	30
Resum	32
Exercicis d'autoavaluació	35

Solucionari	36
Glossari	36
Bibliografia	36

Introducció

La secció tercera del capítol XI del títol XIII del Codi penal, titulada “Dels delictes relatius al mercat i als consumidors”, reuneix conductes heterogènies que consisteixen en infraccions relatives al mercat i als consumidors. En aquesta secció es preveuen els delictes pròpiament econòmics, en què la *ratio* a què obeeix la incriminació de conductes no és tant la protecció del patrimoni de les persones que intervenen en el tràfic comercial, sinó la seguretat i el bon funcionament d’aquest tràfic.

D’acord amb les conductes previstes en l’esmentada secció, es poden reconèixer tres grups o blocs de delictes:

a) En primer lloc, el Codi penal recull a tall d’innovació, una regulació jurídicopenal dels secrets empresarials*.

* Articles 278, 279 i 280 CP.

b) En segon lloc, cal observar un grup de delictes contra la llibertat de mercat o de competència, que de manera mediata també poden afectar els consumidors.

Així doncs, es castiguen la desviació del mercat de primeres matèries o de productes amb la intenció de desproveïment*, i l’alteració de preus que haurien de resultar de la lliure concurrència de qualsevol bé moble o immoble objecte de contractació utilitzant mitjans falsos o violents o una informació privilegiada** (en aquest cas, sense abús). També es tipifica l’abús d’informació privilegiada borsària (l’anomenat *delicte d’iniciat*) a la qual s’hagi tingut accés reservat a causa de l’exercici de l’activitat professional***.

* Article 281 CP.

** Article 284 CP.

*** Articles 285 i 286 CP.

Finalment, tot i que ho fa fora de la secció dedicada a la tipificació dels delictes contra el mercat i els consumidors, el títol XIII tipifica l’alteració de preus en concursos i subhastes públics, que troba el seu sentit com a atac a la netedat en les regles de joc al mercat nacional i europeu.

c) Per a acabar, es recullen diferents conductes directament perjudicials per als consumidors i els seus interessos econòmics. Així, per exemple, les infraccions previstes a l’art. 282 del CP (l’anomenat *delicte publicitari*), idònies per a causar un perjudici greu i palès als consumidors i la facturació, en perjudici del consumidor, de quantitats superiors per productes o serveis el cost o el preu dels quals es mesuri per aparells automàtics*.

Al glossari trobareu el contingut de totes les sigles i abreviacions d’aquest mòdul didàctic.

* Article 283 CP.

Objectius

En aquest mòdul didàctic hi ha els continguts i les eines procedimentals indispensables perquè l'estudiant assolixi els objectius següents:

- 1.** Analitzar la configuració dels delictes contra el mercat i els consumidors en el Codi penal de 1995 a partir dels manaments constitucionals i de la normativa extrapenal reguladora.
- 2.** Assumir la importància de la regulació en un sector que el Codi penal de 1973 gairebé no esmentava.
- 3.** Analitzar els elements típics de cada una de les figures delictives comentades.
- 4.** Relacionar les tipologies penals amb la normativa extrapenal existent en aquest sector.
- 5.** Aprehendre el plus de desvalor de les conductes penalment rellevants en relació amb els supòsits il·lícits civils en aquest àmbit.
- 6.** Diferenciar els tres àmbits bàsics de protecció en aquest grup de supòsits il·lícits: la protecció del secret d'empresa, la protecció de la lliure competència i la tutela dels interessos dels consumidors.
- 7.** Estudiar la relació íntima entre la defensa de la lliure competència i els interessos dels consumidors a la vista de la regulació extrapenal.
- 8.** Assumir el paper fonamental de la revolució informàtica en la configuració dels tipus de descobriment i revelació dels secrets d'empresa.

1. El descobriment i la revelació de secrets d'empresa

Pel que fa a la regulació penal dels secrets d'empresa, que recullen els **articles 278 a 280**, hi ha més rigor i correcció sistemàtica que en el Codi penal de 1973, en què es regulaven juntament amb el descobriment i la revelació dels secrets que afectaven la intimitat de les persones.

Tot i que la regulació d'ambdós tipus de secrets se separa, és obvi que hi ha una similitud estructural dels preceptes objecte d'estudi amb els delictes de descobriment i revelació de secrets dels articles 197 i 199 del CP, a les modalitats comisives dels quals es remet.

El Codi penal de 1995, molt encertadament, proporciona la resposta jurídica inexcusable a qualsevol revolució tecnològica que afecti, de manera especial, el món de l'empresa. Les noves tècniques informàtiques i telemàtiques possibiliten, efectivament, una potenciació indefinida de les acumulacions de dades en poc espai, d'accés i recuperació fàcils, en pocs segons, a través d'una clau o codi únic, i que és ben senzill interrelacionar, tractar i transmetre.

Davant l'eclosió informàtica i telemàtica, el legislador no podia ignorar la importància que té per al tràfic empresarial aquesta informació emmagatzemada, tractada i transmesa des de suports informàtics, de manera que era indispensable i urgent protegir-la. La definició del bé jurídic objecte de tutela en els articles 278 a 280 de l'actual CP requereix que s'abordi l'estudi de la informació com un valor econòmic d'empresa.

La **informació**, en l'ambient jurídic, ha estat considerada tradicionalment com un domini de llibertats públiques que calia protegir (llibertat de difusió o d'accés a les fonts del saber) o com un valor patrimonial encaminat a remunerar-ne els autors (propietat intel·lectual). Avui dia, davant d'això, és innegable que la informació, en general, posseeix un valor econòmic, i el posseeix, de manera específica, en l'àmbit empresarial.

Però la informació com a valor econòmic ha d'observar unes característiques determinades, entre les quals es troben la de la seva **confidencialitat** o **exclusivitat**. Tant la confidencialitat com l'exclusivitat impliquen que el titular de la informació adopti unes mesures de protecció determinades pel que fa a la seva accessibilitat, com a garantia i prova de la seva voluntat de mantenir-la fora de l'abast de tercers no autoritzats, de manera que si aquests aconseguixen, malgrat tot, accedir a la informació, ja revelen un comportament significatiu per al legislador penal.

El caràcter lesiu d'aquestes conductes s'accentua si tenim en compte la potencial transcendència econòmica que pot comportar aquest accés indegut en el tràfic empresarial.

Lectura complementària

Sobre les crítiques que s'havien fet a l'anterior Codi penal i les possibles llacunes de la regulació actual pel que fa al vandalisme informàtic (*cracking*) i a la pirateria informàtica (*hacking*), podeu consultar: **O. Morales García**. "La tutela penal de las comunicaciones laborales". Accessible a www.uoc.edu.

Actualment,...

... s'informatitzen, entre altres, les comptabilitats d'empreses, les carteres de clients, els balanços, els informes i els projectes empresarials, les estratègies de mercat, els procediments econòmics o tecnològics de caràcter reservat i les dades d'investigació i desenvolupament de la tecnologia.

Pel fet que la informació és un valor econòmic cal que el seu titular adopti unes mesures de protecció per a evitar que s'hi pugui accedir.

De tot el que hem exposat fins a aquest moment sembla raonable inferir que el bé jurídic tutelat per aquests preceptes és la capacitat competitiva de l'empresa, que s'entén com a valor econòmic a causa de la posició avantatjosa que el titular de la informació té en les relacions del tràfic econòmic.

De totes maneres, d'acord amb la sistemàtica del Codi (el títol que recull aquests preceptes adopta el nom de "Delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socio-econòmic"), es descarta clarament com a objecte jurídic de la tutela qualsevol parcel·la de la intimitat, ja que aquesta es protegeix en el vigent títol X del Codi penal.

1.1. El concepte de secret

S'ha d'entendre per secret el coneixement reservat a un cercle limitat de persones i que s'oculta a la resta. Ara bé, no tots els fets que es volen mantenir fora del coneixement de tercers poden ser objecte de tutela penal.

La doctrina ha optat per una postura eclèctica, i estima que en la configuració del contingut del secret s'han de conjugar tant la voluntat del titular (teoria de la voluntat) com l'interès real i objectiu del fet (teoria de l'interès).

A partir de la naturalesa formal del concepte de secret, que el vincula amb el bé jurídic protegit en cada un dels tipus que l'inclou, i centrant-nos en la matèria que ens ocupa, podem considerar que un coneixement reservat serà **secret típic** en la mesura que afecti la capacitat competitiva de l'empresa, que és el bé jurídic tutelat en el precepte 278.1 del CP.

1.2. El tipus bàsic del descobriment i la revelació del secret d'empresa

L'article 278.1 del CP, a diferència del Codi penal de 1973, ja no tutela el secret industrial, sinó el d'empresa, resolent així alguns problemes interpretatius respecte al contingut de l'objecte tutelat.

El **secret industrial** es defineix com tot coneixement reservat sobre idees, productes o procediments industrials que l'empresari, pel seu valor competitiu per a l'empresa, desitja mantenir ocult.

En canvi, el **secret empresarial** podria incloure també una informació concreta que mantingui o afavoreixi la capacitat competitiva de l'empresa (motiu pel qual les empreses rivals en desitgen el descobriment).

Lectura complementària

Sobre el concepte de secret empresarial, podeu consultar:

F. Morales Prats; E. Morón Lerma (1997). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1388-1389). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

1.2.1. La conducta típica

El legislador ha optat per tipificar el comportament punible mitjançant una estructura alternativa, el **tipus mixt alternatiu**, que exigeix del subjecte actiu que s'apoderi, per qualsevol mitjà, de dades, documents escrits o electrònics, suports informàtics i altres objectes que s'hi refereixin, o utilitzi alguns dels mitjans o instruments assenyalats a l'apartat 1 de l'article 197 del CP.

No obstant això, el principi de proporcionalitat aconsella un tractament punitiu més greu quan, com en el cas de la segona modalitat de comissió, s'utilitzin mitjans que assegurin un control encertat (ús d'artificis tècnics), enfront de les modalitats típiques menys insidioses per al bé jurídic (apoderament físic d'objectes).

Dins del marc de les modalitats de comissió, en distingim dues, que presentem a continuació.

1) L'apoderament de dades o objectes que es refereixin al secret

Pel que fa a l'apoderament de dades o objectes que es refereixin al secret, cal rebutjar la seva equiparació tradicional als delictes d'apoderament material. També cal rebutjar el requisit de desplaçament físic d'una cosa que es pot prendre.

El tipus s'ha de referir a conductes d'apoderament físic subreptici o de captació mental o intel·lectual (sense desplaçament físic) d'informació empresarial confidencial plasmada en documents escrits o electrònics, suports informàtics o altres objectes.

Quan l'acció es refereix a dades, el verb *apoderar-se* s'ha d'entendre com a sinònim d'apropriar-se, procurar-se, fer-se seu quelcom sense necessitat d'un suport material.

Es pot afirmar que l'apoderament dels documents electrònics s'ha de limitar a les conductes d'apoderament amb desplaçament físic de missatges de telefax o de missatges per mitjà de la connexió de l'ordinador a la xarxa telefònica (correspondència informàtica) ja impresos fora del sistema.

El legislador inicia la descripció d'aquesta primera modalitat comissiva amb una clàusula oberta ("por cualquier medio"), que ofereix cobertura típica a qualsevol apoderament. Aquesta referència tan àmplia s'ha de corregir d'acord amb una interpretació teleològica del precepte, sense oblidar la funció selectiva i restrictiva que duu a terme l'element subjectiu del fet injust que es troba en el tipus.

Finalment, s'exigeix que el subjecte s'apoderi dels objectes descrits per descobrir un secret d'empresa. Es fa referència a la presència d'un element subjectiu del fet

Per exemple,...

... la modalitat típica de l'apoderament es donaria en el cas d'un individu que anotés personalment i sobre un bloc de la seva propietat les proporcions exactes en què s'han de mesclar dos component químics per a obtenir un efecte analgèsic determinat.

Per exemple,...

... el tipus de l'article 197.1 del CP també es pot projectar a la conducta de captació intel·lectual d'una informació, sense desplaçament il·lícit, quan es troba a la pantalla de l'ordinador.

injust a fi d'avançar el moment de la consumació a l'acte de l'apoderament intencional, sense que es requereixi, per a la perfecció del tipus, que el coneixement del secret d'empresa hagi estat efectiu. Per tant, el **descobriments efectiu** constitueix una constatació intranscendent per a la consumació de la conducta típica. Es tracta de l'estructura típica pròpia dels delictes imperfectes mutilats dels actes.

Així doncs, el tipus es construeix com un delicte de perill des de la perspectiva del bé jurídic, que es consuma amb el simple apoderament intencional de les dades, els documents, etc., que posi en perill la capacitat competitiva de l'empresa, independentment que els secrets hagin estat efectivament descoberts.

2) L'ús dels mitjans o dels instruments assenyalats en l'article 197.1

La segona de les modalitats de comissió prevista al segon passatge de l'article 197.1 del CP, al qual remet la modalitat que estem comentant, implica el control auditiu i/o visual clandestí i el control il·lícit de senyals de comunicació.

No és possible reconduir totes les conductes a la idea de control auditiu i/o visual (enregistrament, escolta o intercepció d'imatges), ja que el tipus també comprèn la incriminació de conductes d'**intercepció, enregistrament i reproducció il·lícites** d'altres mitjans de comunicació, com ara les comunicacions per telefax i per correspondència informàtica. La cobertura típica d'aquestes darreres conductes es recull a la clàusula oberta que tanca l'incís ("[...] o de qualquier otra señal de comunicación"). La redacció de l'article 197.1 del CP també permet la tutela de les comunicacions sense fil.

Aquesta segona modalitat, quant a estructura típica, també constitueix un **delicte mutilat o imperfecte de dos actes** que no requereix per a la consumació el descobriment efectiu del secret d'empresa.

Per a complir la perfecció típica, n'hi ha prou amb la intercepció de telecomunicacions o amb l'ús d'aparells d'escolta, enregistrament o reproducció del so, la imatge o qualsevol altre senyal de comunicació, sempre que qualsevol d'aquests actes es dugui a terme amb la finalitat de descobrir un secret d'empresa.

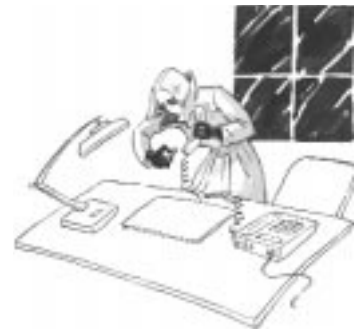
El tipus es construeix, com en l'apoderament de dades o objectes que es refereixin al secret, com un delicte de perill que es consuma amb l'ús dels artificis tècnics esmentats (enregistrament, escolta i intercepció, entre altres) que posin en perill la capacitat competitiva de l'empresa, independentment que els secrets hagin estat descoberts.

Lectura complementària

F. Morales Prats; E. Morón Lerma (1997). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (comentaris als articles 278 i seg.). Pamplona: Aranzadi.

Lectura complementària

Sobre els diferents mitjans o instruments de descobriment i revelació de secrets, llegiu l'article 197.1 del CP.

Lectura complementària

Sobre l'espionatge informàtic empresarial que s'incrimina també en aquest tipus, podeu consultar:

F. Morales Prats; E. Morón Lerma (1997). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (pàg. 619). Pamplona: Aranzadi.

1.2.2. La funció típica de l'element subjectiu del fet injust

L'element subjectiu del fet injust que el tipus incorpora pertany al grup dels delictes d'intenció o de tendència interna transcendent i al·ludeix a l'ànim de descobrir un secret d'empresa.

L'ànim de descobrir un secret d'empresa ha de ser anterior o contemporani a les modalitats típiques (apoderament o ús d'artificis tècnics), ja que, en el cas que fos posterior, la conducta no estaria presidida per aquesta intenció.

Cal que hi hagi una relació finalista entre l'apoderament o l'ús dels artificis i el coneixement efectiu, de manera que tots dos fets estiguin implicats. Per tant, l'apoderament, i fins i tot el coneixement, sense el propòsit exprés de descobrir un secret d'empresa és atípic.

Aquesta funció selectiva i restrictiva pròpia de l'element subjectiu del fet injust determina la impunitat dels descobriments fortuïts de secrets i l'ús posterior de la informació per a atemptar contra la capacitat competitiva de la víctima.

1.3. El tipus agreujat

L'article 278.2 del CP recull un tipus agreujat de difusió, revelació o cessió a tercers dels secrets descoberts, amb un enduriment important de la sanció respecte de la figura bàsica.

La diferència entre el tipus agreujat i el tipus bàsic rau en el fet que el subjecte s'apodera no tan sols de les dades o els objectes referits al secret o utilitza artificis tècnics de control audiovisual clandestí, sinó que, a més, els transmet a tercers.

La base de l'agreujament és que la revelació, la difusió o la cessió del que s'ha descobert suposa l'increment del menyscabament produït (increment del desvalor de resultat) al bé jurídic tutelat (la capacitat competitiva de l'empresa). Aquest segon apartat de l'article no incrimina, per tant, la violació o la vulneració dels deures de sigil o d'indiscreció.

Aquest tipus agreujat es construeix també com un delictes de perill concret. Perquè es consumi, n'hi ha prou que el secret es divulgui a tercers i es posi així en perill la capacitat competitiva de l'empresa en el mercat. Un cop hi ha un tercer que coneix el secret, és innecessari que el receptor de la informació pugui desxifrar o interpretar tota la seva complexitat.

La diferència entre el tipus bàsic i l'agreujat és la transmissió a tercers.

Encara que la persona que rep la informació secreta no la sàpiga desxifrar, el delictes es consuma igualment.

D'altra banda, tampoc es pot exigir, per a la consumació, que la informació revelada s'utilitzi en la producció d'un perjudici econòmicament avaluable al titular del secret.

Pel que fa a l'admissió de formes imperfectes d'execució, poden ser procedents respecte a les modalitats comissives del tipus bàsic, però no pel que fa al tipus agreujat, ja que la figura bàsica s'haurà consumat i, per tant, la seva aplicació procedirà.

1.4. La clàusula concursal *ad hoc*

L'article 278.3 del CP incorpora una clàusula concursal específica per als supòsits en què la conducta que es duu a terme també constitueix un apoderament o una destrucció típica dels suports informàtics.

En virtut de l'article 278.3 del CP, cal admetre el concurs de delictes quan la conducta constitueix també un delictes de furt, robatori i danys o de sabotatge informàtic.

1.5. La revelació del secret d'empresa per qui té el deure de sigil

1) El tipus bàsic

L'article 279.1 incrimina la difusió, la revelació o la cessió d'un secret empresarial que es conegui en virtut d'una relació determinada amb l'empresa per part d'algú que estigui legalment o contractualment obligat a guardar-ne reserva.

El tipus limita l'esfera potencial de subjectes actius a les persones en qui concorre una obligació legal o contractual de guardar reserva. Es configura, doncs, com un delictes especial propi.

El precepte considera la violació de secrets empresarials a partir del presupòsit que l'accés a aquests secrets ha estat lícit (a diferència de la revelació prevista a l'art. 278.2 del CP, que pressuposa un accés il·lícit). Per aquesta raó, es genera un deure especial de sigil o discreció.

D'acord amb l'article 279.1 del CP, l'obligació de guardar reserva ha de néixer o bé del mateix nexa contractual (de manera expressa o tàcita) o bé de la llei.

El tipus penal no afronta, però, el problema relatiu a la perdurabilitat de les obligacions de sigil o discreció. Aquesta qüestió s'ha de resoldre fent referència a cri-

El deure...

... de guardar secret és establert per la llei, en els articles 172.2 de l'LSA, 61.2 de l'LSRL, 64.1 de la Llei 3/1986, de 2 d'abril, general de cooperatives, entre altres.

teris teleològics i de valoració normativa i material tendents a establir els límits de l'obligació esmentada. Aquests criteris han d'evitar, d'acord amb una interpretació teleològica, que es defraudi efectivament la previsió penal. Així, quan el subjecte extingeix, a canvi de diners i de manera intencionada, la seva obligació a fi de poder revelar el secret d'empresa, conegut en virtut de la posició que ocupava, l'obligació de sigil subsisteix.

La **perdurabilitat del deure de sigil** s'adreça, doncs, a encaixar els supòsits de ruptures intencionades a fi de comerciar amb la informació confidencial a què s'ha accedit (lícitament) a causa d'una posició específica en l'empresa.

Ara bé, com a complement i correcció de les esmentades regles exegètiques, caldrà restringir la perdurabilitat d'aquests deures i donar entrada al principi de l'adequació social de la conducta com a criteri delimitador de la tipicitat de l'article 279.1 del CP.

L'acció típica consisteix en la difusió, la revelació o la cessió del secret. El legislador reproduceix, literalment, la previsió continguda a l'article 278.2 del CP. Les diferents formes de comissió s'han de considerar com a sinònimes, ja que totes comporten la transmissió a una altra persona de la informació confidencial de l'empresa.

La diferència entre la conducta de l'esmentat article 278.2 del CP i la que sanciona l'article 279 del CP rau en la manera diferent de conèixer el secret o d'accedir-hi, és a dir, la forma il·lícita de l'article 278.1 i la lícita de l'article 279 del CP. Per això, mentre que el primer no incrimina les vulneracions especials dels deures de discreció o de sigil, el segon sí que ho fa.

Sembla admissible també la comissió per omissió, que basa la posició de garant en l'obligació de guardar reserva. Així, la infracció de deures que creï el risc de divulgació de la informació confidencial suposarà l'acompliment del tipus.

2) El tipus privilegiat

A l'article 279.2, el legislador atenua la penalitat quan el subjecte utilitza en benefici propi la informació empresarial a què ha accedit lícitament i respecte de la qual té l'obligació de guardar reserva.

Es tracta de la inclusió en el Codi penal d'una nova modalitat de conducta que tendeix a cobrir el buit legal denunciat unànimement per la doctrina en relació amb el Codi penal anterior. Són inqüestionables, doncs, la bondat i l'encert del tret penal envers l'individu que, sense difondre, revelar ni cedir a un tercer cap secret d'empresa, l'utilitza de forma il·lícita en benefici propi, retallant així el bé jurídic tutelat a l'article 279 del CP.

Lectura complementària

Sobre les opinions doctrinals i jurisprudencials que es mantenen sobre aquest tema, podeu consultar:

F. Morales Prats; E. Morón Lerma (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1397 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Lectura complementària

Sobre els problemes vigents de l'anterior Codi penal, podeu consultar:

F. Morales Prats; E. Morón Lerma (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1400-1401). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

1.6. La divulgació o l'ús del secret d'empresa per qui no ha pres part en el descobriment

El legislador culmina amb l'article 280 del CP la innovadora i encertada regulació de la tutela del secret d'empresa. Es castiga aquí, *ex novo*, la divulgació d'un secret d'empresa o el seu ús en benefici propi per part de qui, coneixent el secret i la seva obtenció il·lícita, no hagi pres part en el descobriment.

El precepte incorpora una previsió típica autònoma de les que s'han analitzat fins ara, tant de les compreses a l'article 278 com de les que es recullen a l'article 279.

El precepte configura la conducta típica per remissió a les conductes descrites en els articles precedents. Però aquesta conducta s'ha d'entendre limitada a les conductes típiques de l'article 278 del CP. !

Sobre les conductes típiques de l'article 278 del CP, vegeu el subapartat 1.2.1 d'aquest mòdul didàctic. !

La remissió a l'article 279 del CP

Hi ha una part de la remissió que no té cap sentit. Si la conducta típica de l'article 279 requereix com a pressupòsit una obligació de sigil és perquè el subjecte ha tingut accés legítim a la informació. Per tant, quan l'article 280 del CP preveu una conducta d'indiscreció per part de qui no ha participat en l'accés (lícit o il·lícit) a la informació, la remissió al precepte immediatament anterior no es pot considerar efectiva.

En definitiva, el subjecte no pren part en el descobriment, ni lícitament ni il·lícitament. A l'empara d'aquest fet, a l'anterior Codi penal es produïa una llacuna de punibilitat de primera magnitud. L'article 280 satisfà, doncs, una necessitat politicocriminal creixent. Només cal pensar en tots els supòsits en què es comercia amb confidencial i es produeix, sense més ni més, una adquisició d'aquesta informació tot i coneixent l'origen il·lícit amb què s'ha verificat l'accés a la informació, i, posteriorment, es divulga o s'utilitza en benefici propi. !

2. La protecció penal de la lliure competència

Amb les conductes descrites a l'article 281 –desviació del mercat de primeres matèries o productes de primera necessitat–, el legislador penal comença a orientar determinades figures típiques a la tutela dels interessos legítims dels consumidors, tot i que aquests interessos es tutel·len més directament amb el delictes de publicitat enganyosa* i amb el de facturació fraudulenta de productes o serveis**.

* Article 282 CP.

** Article 283 CP.

Però amb la detracció del mercat de determinats productes, i també amb el delictes de maquinació per a alterar el preu de les coses* o amb la fuga d'informació privilegiada del mercat borsari**, queda afectat essencialment el sistema de lliure competència que estableixen la Llei 16/1989, de 17 de juliol, de defensa de la competència i la Llei 3/1991, de 10 de gener, de competència deslleial.

* Article 284 CP.

** Article 285 CP.

L'alteració de preus en concursos i subhastes públics* també afecta de manera essencial aquest sistema de mercat. Per tant, malgrat la seva ubicació en el capítol VIII del títol XII, també l'estudiarem dins del marc de la protecció penal de la lliure competència.

* Article 262 CP.

2.1. La detracció del mercat de primeres matèries o productes de primera necessitat

Les conductes previstes a l'article 281 del CP tutel·len els consumidors i fan efectiu el manament de l'article 51.1 de la CE. Pel que fa al tema que ara ens ocupa, l'article 1.1 de la Llei de defensa de la competència i l'article 15 de la Llei de competència deslleial tutel·len les conductes de manipulació sobre l'oferta de productes i serveis en el mercat.

Lectura complementària

Sobre la defensa dels consumidors i dels usuaris llegiu l'article 51.1 de la CE, l'article 1 de la Llei de defensa de la competència i l'article 15 de la Llei de competència deslleial.

El tipus penal, però, es configura de manera molt més restrictiva, ja que el mereixement de pena només apareix quan la manipulació sobre l'oferta recau en primeres matèries o productes de primera necessitat i està acompanyada de la intenció de desproveir un sector del mercat, de forçar una alteració de preus o de perjudicar greument els consumidors.

El bé jurídic gira entorn dels interessos dels consumidors, si bé el perill per a la llibertat d'accés a aquests productes i serveis transcendeix l'aspecte merament econòmic dels interessos legítims dels consumidors i usuaris. Per això, es pot conceptualitzar com l'equilibri relatiu entre l'oferta i la demanda, o, dit d'una altra manera, el nivell natural de l'oferta, com a mitjà d'alterar la lliure conformació de preus en el mercat.

El tipus no té antecedents en codis penals anteriors i, per tant, és de nova creació. Es tracta d'un delictes de naturalesa estrictament econòmica adreçat a la tute-

la dels interessos generals que afecten tots els ciutadans. Però les bones intencions del legislador es poden veure truncades per una definició dels comportaments punibles que es troba molt allunyada de les tècniques modernes d'intervenció en el mercat.

El delictes té una estructura típica que s'adiu amb el bé jurídic objecte de tutela. Ens trobem davant un avançament de la barrera de protecció penal, en la mesura que la consumació no es condiona a la producció posterior d'un resultat de lesió o de perill. Per a satisfer la perfecció típica n'hi ha prou amb la realització de la conducta (detreure) guiada pels fins de desproveïment, alteració de preus o perjudici dels consumidors.

Pel que fa a la conducta típica, **detreure del mercat** significa apartar-ne o acaparar o amuntegar els productes afectats. De totes maneres, la rellevància penal d'aquesta conducta es condiona al fet que tingui com a objecte primeres matèries o productes de primera necessitat.

S'ha de procedir a una interpretació generosa de l'objecte material, de manera que inclogui les necessitats primàries i els productes bàsics que condionen l'existència i el desenvolupament dels ciutadans en aquest moment històric.

Finalment, l'article 281.2 recull un tipus agreujat quan el fet es duu a terme en situacions de necessitat greu o catastròfiques, i amenaça amb la pena superior en grau.

2.2. L'alteració de preus en concursos i subhastes públics

En l'anterior Codi*, el delictes contingut en l'article 262 del CP de 1995 recollia una de les modalitats del delictes de maquinacions per a alterar el preu de les coses. El seu caràcter patrimonial, discutible, creava molts problemes d'interpretació, atesa la dificultat de construir una figura i la necessitat conceptual del resultat d'afectació de la propietat d'altri, sense que es pogués determinar qui era aquest altri.

El delictes previst a l'article 262 del CP, juntament amb el canvi d'ubicació sistemàtica, inclou una altra novetat: l'increment considerable del càstig que incorpora, que passa d'una simple pena de multa a una pena de presó, multa i inhabilitació.

El delictes d'alteració de preus en concursos i subhastes públics ha ampliat l'objecte de protecció, que abans* es restringia a les subhastes (sempre públiques) i que ara afegeix també els concursos.

Les subhastes i els concursos

Les subhastes i els concursos tenen en comú que són processos o convocatòries als quals es poden presentar un nombre més o menys ampli de persones, i es diferencien normalment en l'objecte de la convocatòria. La paraula concurs es reserva per a l'adjudicació d'obres, serveis, subministraments, etc., mentre que les subhastes són mitjans d'adquisició de béns o productes per part del postor que pagui el millor preu.

Lectura complementària

Sobre les crítiques que mereix el recurs a elements subjectius del fet injust per a limitar l'amplitud típica, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1403-1405). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

L'article 281 tipifica l'acaparació de matèries primeres com a mecanisme per a augmentar els preus.

* Article 539 CP 1973.

Lectura complementària

Sobre els problemes interpretatius generats per l'article 539 de l'ACP, podeu consultar:

G. Quintero Olivares (2004). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (pàg. 551 i seg.). Cizur Menor: Aranzadi-Thomson.

* Article 539 CP 1973.

Pel que fa a la conducta típica i a fi d'evitar els buits de punició a què conduïa la regulació anterior, la finalitat d'alterar el preu de la rematada deixa de ser un element subjectiu de qualsevol delicte i passa a constituir la finalitat típica d'una sola de les seves modalitats, que, a més, és de nova regulació: la concertació entre diverses persones a fi d'alterar el preu.

Les conductes de sol·licitud de regals o promeses per a no participar en un concurs o subhasta, els intents d'allunyar postors per mitjà d'amenaques, regals, promeses o qualsevol altre artifici són delictius sense necessitat de demostrar la finalitat d'alterar el preu, ja que el dol només ateny la venda de la inassistència o el desig que no hi hagi més postors o concursants.

S'incorpora la modalitat de fallida de la subhasta, tal com havia reclamat un sector ampli d'opinió judicial i doctrinal.

La **fallida** o **abandonament** es conceben com a conductes fraudulentas, la qual cosa suposa la infracció dolosa d'un deure de compliment de les condicions de la subhasta, entre les quals es troba assumir l'adjudicació. Així doncs, no és necessària la prova de la finalitat de forçar una nova subhasta en millors condicions per als postors, tot i que aquest projecte sigui el que a la pràctica explica les fallides esmentades. N'hi ha prou d'haver fingit fins al final un propòsit d'adjudicació del bé subhastat.

De les modalitats de conducta esmentades, constitueixen infraccions de mera activitat les d'amenaçar, sol·licitar o oferir preu o recompensa i concertar-se per alterar el preu de la rematada. Aquestes conductes es perfeccionen només amb l'acció, mentre que la modalitat de fallida de la subhasta és de resultat, tot i que porti implícita l'acció d'abandonament i no quedi espai imaginable per a la temptativa.

En relació amb aquest delicte cal precisar que l'article 262 *in fine* del CP introdueix una penalitat específica que possiblement és la mesura més eficaç del nou Codi en aquesta matèria: la imposició a la persona física o jurídica que hagi concorregut, per si mateixa o per mitjà de representant, de la pena d'inhabilitació especial.

Finalment, cal fer notar que la LO 15/2003 ha inclòs la possibilitat d'aplicar alguna de les mesures previstes en l'article 129 CP quan el culpable pertanyi a una organització dedicada a aquests fins.

2.3. Les maquinacions per a alterar el preu de les coses

L'article 284 del CP reproduïx i actualitza el tradicional delicte de maquinacions per a alterar el preu de les coses, una infracció que figurava en els articles 540 i 541 del CP 1973. Ambdós supòsits il·lícits, a més d'adreçar-se a la protec-

La concertació,...

... al seu torn, no cal que es dugui a terme contra un altre postor, atès que el perjudici, si escau, serà per als que intentaven obtenir un preu just pel bé subhastat.

Lectura complementària

Sobre la fallida o l'abandonament com a conductes fraudulentas, llegiu:

les STS de 3 d'octubre de 1986 (RJ 1986; 5474); 1 de juny de 1992 (RJ 1992; 4740) i 30 de desembre de 1993 (RJ 1993, 9822).

ció dels preus en un sistema econòmic de lliure mercat, conserven en alguns aspectes el mateix plantejament. Així doncs, poden distingir:

1) La relació amb el dret administratiu

En aquest àmbit cal tenir en compte que la intervenció del dret penal és l'últim recurs d'un sistema jurídic que compta formalment amb la funció prèvia de les normes extrapenals, com ara la Llei de defensa de la competència, la Llei de mercat de valors i la Llei de competència deslleial. Totes aquestes normes afecten directament les mateixes matèries que poden resultar afectades pel Codi penal, i estableixen relacions de conductes o activitats prohibides.

El problema que es planteja aquí és l'adaptació entre les àrees que pertanyen al dret penal i les que afecten el dret de la competència. De fet, aquest últim dret hauria d'operar com a sistema preventiu, mentre que el dret penal s'hauria de reservar als casos més greus. Tot i que algunes conductes previstes al Codi penal es podrien incloure en les lleis esmentades, l'especialitat dels mitjans que descriu el dret penal permet traçar una separació força clara.

La **violència**, l'**amenança** i la **informació privilegiada** són, per si mateixes, mitjans delictius. Pel que fa a la **difusió de notícies falses** i a l'**engany**, esmentats a la Llei penal*, s'aproximen respectivament als conceptes penals de falsedat i de frau. Cap d'aquestes activitats executades així –no els seus objectius ni altres comportaments addicionals– no estan recollides a les normes del dret de la competència, sens perjudici que aquestes es poguessin invocar per l'absència de norma penal.

* Article 284 CP.

2) El bé jurídic

En aquest delictes el bé jurídic està constituït per la correcció del sistema de formació dels preus de les coses mobles i immobles, que pot assolir una gamma molt extensa de béns, en tots els casos en què els preus no estiguin prefixats per l'Administració.

2.3.1. La conducta típica

L'article 284 enumera diferents modalitats d'un delictes de simple activitat en què tan determinant és la forma de l'acció com l'objectiu perseguit, que és l'alteració del preu que hauria de resultar de la lliure concurrència.

El **preu** esmentat pel precepte, que només és relativament lliure, pot oscil·lar d'acord amb molts factors, però sempre es defineix negativament com el preu en què no han influït altres factors –els que el dret de la competència ja declara com a pràctiques incorrectes– externs al comportament del mercat en situació nor-

mal, tenint en compte la diversitat que provoca la diferència de lloc, d'ofertor, de fabricant, però sempre sense trucs orientats a alçar-lo per damunt dels màxims o baixar-lo més enllà del que és raonable.

El precepte actual, a diferència de l'anterior Codi penal, no utilitza la paraula *maquinació* en la descripció de la conducta. Ens trobem davant un tipus de formes comissives taxades, que són les següents:

- La difusió de notícies falses.
- La violència o l'amenaça.
- L'engany.
- L'ús d'informació privilegiada.

Aquestes maneres d'actuar poden integrar per si soles altres delictes, que s'hauran d'apreciar en concurs amb aquest delicte, però que deixen fora, llevat que es pugui constituir una altra infracció, conductes com ara l'acapament de productes per a forçar l'elevació del preu.

En aquest delicte, l'objecte de l'acció sempre és el preu d'alguna cosa o algun bé, moble o immoble, amb l'única condició que es tracti de coses que es trobin en el comerç normal.

En conseqüència, queden fora del camp assignat al delicte els preus dels serveis personals o professionals de qualsevol índole, sens perjudici que algunes conductes d'aquesta naturalesa (relatives als serveis o a les prestacions) puguin caure en l'àmbit sancionador de lleis no penals.

2.3.2. El tipus subjectiu i la consumació

La maquinació per a alterar el preu de les coses és un delicte eminentment dolós, ja que, atès el propòsit d'influir en els preus i la violència o el frau que caracteritzen les formes de comissió, ni tan sols és concebible que hi hagi cap altra actitud subjectiva fora de la pròpia del dol directe.

Es tracta d'un delicte de mera activitat, la qual cosa no significa que la consecució eventual de l'objectiu perseguit (forçar un preu a l'alta o a la baixa) no es pugui prendre en consideració per a la fixació de la responsabilitat civil o, fins i tot, com a criteri de determinació judicial de la pena dins el marc legal d'arbitri, tot i que no afecta el moment de la consumació jurídica del delicte.

En aquest delicte tampoc no es valora la posició del particular perjudicat per l'alteració de preus. Això no vol dir, però, que no tingui transcendència legal, bé en el mateix Codi penal, bé a través d'accions no penals.

Lectura complementària

Sobre els problemes de determinació del perjudicat en delictes que, com ara aquest, protegeixen béns jurídics de caràcter supraindividual, podeu consultar:

G. Quintero Olivares (2004). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (pàg. 643). Cizur Menor: Thomson-Aranzadi.

2.4. El delictes d'iniciat o la fuga d'informació privilegiada en el mercat borsari

Des de la publicació de la Directiva de la CEE 89/592, de 13 de novembre, l'entrada en vigor de la Llei 24/1988, de 28 de juliol, reguladora del mercat de valors (LMV), reformada per la Llei 9/1991, de 22 de març, i de la Llei 44/2002, de 22 de novembre (entre altres), no s'ha deixat d'especular sobre l'oportunitat d'intervenir penalment en un segment del sistema econòmic tan sensible i delicat com el mercat de valors, concretament mitjançant la incriminació –a l'article 285– de la fuga d'informació privilegiada en aquest mercat.

La regulació que estableix la Llei del mercat de valors i el funcionament de l'anomenada *Comissió Nacional del Mercat de Valors*, que s'ha erigit en òrgan competent per a fer valer una mena d'ètica dels negocis en l'àmbit administratiu, determinen que els fonaments de la intervenció penal es troben sòlidament col·locats.

El legislador de 1995 decideix incriminar no tan sols les conductes de deslleialtat dels iniciats, sinó que també opta per mantenir la tutela penal dels deures de sigil referents a informacions reservades en l'àmbit dels delictes contra l'Administració pública –com ja havia fet l'article 368 del CP 1973. Així, mentre que l'article 417 del CP criminalitza els comportaments de revelació, l'article 442 del CP recull la punició del seu ús amb ànim de lucre. Tanmateix, d'aquesta manera es pot plantejar el problema del possible concurs de normes entre els supòsits il·lícits previstos als articles 285 i 442 del CP.

La conducta d'abús d'informació privilegiada

Sobre la qualificació juridicopenal que pugui merèixer la conducta d'abús d'informació privilegiada en el mercat de valors executada per un funcionari públic o una autoritat, el delictes de l'article 442 prevaldria enfront del delictes de l'article 285, necessàriament preterit. El tipus de l'article 442 del CP expressa de manera absoluta la desvaloració de pena derivada tant de la lesió del funcionament correcte de l'Administració pública com de la lesió dels béns jurídics recollits en el tipus contra el mercat mobiliari.

2.4.1. Els elements essencials de la infracció penal

Els elements essencials de la infracció penal que tipifica l'article 285 del CP són els següents:

1) El bé jurídic protegit

L'abús d'informació privilegiada pot afectar una diversitat de béns jurídics. No obstant això, hi ha un consens doctrinal ampli entorn de l'opinió que la figura del delictes d'iniciat pretén tutelar el funcionament correcte del mercat de valors i assegurar la igualtat d'oportunitats als inversors. En definitiva, configura un espai de mercat transparent i mereixedor de la confiança de tots els operadors econòmics.

Lectures complementàries

Sobre el contingut de les normes relacionades amb la informació privilegiada, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1415 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Sobre els deures que l'LMV imposa als qui coneixen la informació privilegiada de caràcter borsari, podeu consultar els articles 81, 82 i 83 de l'LMV.

Lectures complementàries

Sobre la tutela penal dels deures de sigil referents a informacions reservades en l'àmbit dels delictes contra l'Administració pública, llegiu els articles 368 de l'ACP i 442 del CP.

Sobre les raons de la prevalença de l'article 442 del CP enfront del delictes de l'article 285, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1418 i 1419). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Aquest bé jurídic té uns contorns força ambiciosos, la tutela dels quals probablement no està a l'abast del dret penal. Els nivells de confiança en el mercat admissibles pels inversors s'hauran d'intentar mantenir, sens dubte, a través de la Llei del mercat de valors i dels òrgans competents habilitats amb aquesta finalitat.

2) L'objecte de la prohibició penal

L'objecte de la prohibició penal és exclusivament l'ús o el subministrament d'informació rellevant a la qual s'hagi tingut accés reservat amb motiu de l'exercici de l'activitat professional o empresarial. El concepte d'informació reservada o privilegiada és, per tant, un concepte normatiu que la regulació extrapenal corresponent ha d'integrar.

D'acord amb l'LMV, s'ha d'entendre per **informació rellevant**:

"[...] toda información de carácter concreto, que se refiera directa o indirectamente a uno o varios valores negociables o instrumentos financieros de los comprendidos dentro del ámbito de aplicación de esta ley (...) que no se haya hecho pública y que, de hacerse o haberse hecho pública, podría influir o hubiera influido de manera apreciable sobre una cotización en un mercado."

Article 81.1 de l'LMV

Els elements que, de manera pacífica en la doctrina, caracteritzen la informació reservada són els següents:

- El caràcter no accessible al públic en general i, per tant, el caràcter privilegiat de la informació.
- La seva naturalesa rellevant per a la cotització dels valors.

Perquè hi hagi delicte, cal fer ús indegut de la informació de caràcter reservat.

El tipus penal considera objecte del delicte només la informació rellevant per a la cotització de qualsevol tipus de valors o instruments negociats en algun mercat organitzat, oficial o reconegut. Els termes legals són, doncs, molt amplis, tant perquè no es limiten només als valors i introdueixen també altres instruments financers com perquè inclouen la negociació en qualsevol tipus de mercat organitzat, oficial o reconegut.

3) Els subjectes actius

D'acord amb la descripció típica que recull l'article 285 del CP, només podran ser autors del delicte els qui de manera directa o per mitjà d'una persona interposada utilitzin o subministrin informació rellevant a la qual han tingut accés reservat amb motiu de l'exercici de la seva activitat professional o empresarial. D'aquesta manera, el legislador opta per una de les modalitats més restrictives possibles per a delimitar el cercle de subjectes actius del delicte.

El legislador ha configurat un tipus especial propi, de manera que només podran suportar una imputació penal a títol d'autoria els subjectes que per la seva acti-

vitat professional o empresarial gaudeixin de condicions de privilegi per al coneixement de la informació.

Només podran ser subjectes actius els **iniciats primaris**, és a dir, els qui, per la seva relació amb la societat o l'exercici de la seva professió o funció, disposin d'informació privilegiada.

Queden fora del tipus els comportaments d'ús i subministrament dels **iniciats secundaris**, que són els que poden adquirir aquesta informació, amb ple coneixement, directament o indirectament d'alguns dels iniciats primaris.

D'aquesta manera, només es castiga penalment la infracció d'uns deures especials i intensos de confidencialitat i sigil que, lògicament, han de suportar els qui per raó de la seva activitat, funció o càrrec gaudeixen d'una situació de privilegi en l'accés a la informació reservada. Es tracta de criminalitzar, per tant, sobre la base d'un abús de posició, funció, professió o ofici.

Fora d'això, el tipus subratlla clarament la voluntat de la llei. No tan sols s'esmenta l'activitat professional o empresarial, sinó que es requereix que l'accés a la informació tingui lloc amb motiu de l'exercici d'aquesta activitat.

Finalment, la menció típica a l'execució del fet per una persona interposada permet la incriminació de les operacions efectuades per mitjà de fiduciaris o testaferrós.

4) La conducta típica

Les conductes típiques es concreten en l'ús o el subministrament de la informació reservada i amb l'obtenció per a si mateix o per a un tercer d'un benefici econòmic superior als setanta-cinc milions de pessetes o amb el resultat d'un perjudici de la mateixa quantitat.

L'article 285 del CP recull dos dels tres manaments d'abstenció que l'article 81.2 de l'LMV dirigeix a l'iniciat i que són els següents:

- Preparar o dur a terme qualsevol tipus d'operació en el mercat sobre els valors a què es refereixi la informació.
- Comunicar aquesta informació a tercers, excepte en l'exercici normal del treball, professió, càrrec o funcions.

Per tant, no assoleix cap rellevància penal la tercera hipòtesi que recull la lletra c de l'article 81.2 de l'LMV: recomanar a un tercer que adquireixi o cedeixi valors o que faci que un altre els adquireixi o cedeixi, basant-se en aquesta informació.

Lectura complementària

Sobre la problemàtica que pot generar l'ús de societats fiduciàries o controlades, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1422 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Es castiga, per tant, l'ús de la informació privilegiada en benefici propi o el seu subministrament (comunicació) a tercers en benefici propi o d'altri.

És realment essencial subratllar la necessària ruptura dels vincles de lleialtat i fidelitat del subjecte derivats del gaudi de la seva posició privilegiada en el mercat de valors.

El tipus penal afegeix una nota d'ofensivitat material de la conducta que no s'ha de menystenir, ja que condiciona la rellevància penal de l'ús o el subministrament de la informació privilegiada a l'obtenció d'un benefici o una causació d'un perjudici en una quantitat superior als 600.000 euros.

L'obtenció del benefici o la causació del perjudici haurà de ser, doncs, la causa directa d'una negociació desigual dels valors, fruit de l'ús o el subministrament de la informació reservada rellevant amb aquesta finalitat.

2.4.2. El tipus agreujat

A l'article 285.2 del CP, el legislador eleva de quatre a sis anys la pena de presó pel delictes d'iniciat –és a dir, el marc genèric de la pena superior en grau.

Els tres pressupòsits d'aplicació del precepte agreujat són els següents:

- L'habitualitat.
- La importància notòria del benefici obtingut.
- La constatació d'un dany greu als interessos generals.

El que s'ha d'entendre per **benefici d'importància notòria** i per **dany greu als interessos generals** indueix l'interpret a moure's en el terreny de la simple especulació o, si es vol, en el terreny del voluntarisme exegetíc. Només la jurisprudència podrà, certament amb dificultats importants, dotar de contingut aquests elements normatius indeterminats. D'aquesta manera es demostra que no s'ha estat gaire taxatiu ni segur en la descripció del tipus.

Pel que fa a la primera de les circumstàncies específiques d'agreujament, és a dir, que els subjectes es dediquin de manera habitual a aquestes pràctiques abusives, no es tracta de cap circumstància desconeguda per al sistema de sancions i infraccions de l'ordre administratiu. No es pot descartar totalment la possibilitat d'utilitzar el concepte legal d'habitualitat que l'article 94 del CP encunya respecte a la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat i la seva substitució.

Lectura complementària

Sobre les possibles interpretacions correctores d'ambdues modalitats agreujades, podeu consultar:

J.M. Valle Muñiz (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1425 i seg.). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

En conclusió, cal entendre per **habitualitat** la realització, com a mínim, de tres pràctiques abusives típiques.

Per acabar un últim apunt: la reforma operada per l'LO 15/2003 inclou per ambdós números de l'article 285 la pena d'inhabilitació especial pel temps de dos a cinc anys, i estableix per al tipus agreujat –també– multa de naturalesa proporcional (del tant al triple del benefici obtingut o afavorit).

3. La protecció penal dels consumidors

Amb la criminalització de la publicitat enganyosa* i de la facturació fraudulenta de productes i serveis** el Codi penal inclou conductes de nova creació que protegeixen directament els consumidors. El legislador, amb aquesta inclusió, només ha seguit els dictats de la doctrina especialitzada, on pràcticament hi ha unanimitat quan es tracta de legitimar i justificar la intervenció penal en aquest àmbit.

* Article 283 CP.

** Article 284 CP.

La promulgació de la Constitució espanyola de 1978 havia d'alterar per força el règim de reconeixement i protecció dels interessos dels consumidors. La nostra norma fonamental dibuixa els límits a la llibertat de mercat mitjançant la creació de veritables drets col·lectius o socials que incideixen clarament en el terreny que ens ocupa. El punt de partida és, sens dubte, el reconeixement dels drets dels consumidors i usuaris que recull l'article 51.1 de la CE. En aquesta línia cal situar les previsions de la Llei 26/1984, de 19 de juliol, de defensa de consumidors i usuaris.

Lectura complementària

Sobre la protecció i defensa dels consumidors i usuaris, llegiu l'article 51.1 de la CE i els articles 2.1d., 8 i 36 de l'LDCU.

En l'àmbit especial en què ens movem cal afegir als ressorts jurídics de la tutela dels interessos dels consumidors i usuaris, la Llei 34/1988, d'11 de novembre, general de publicitat, un veritable instrument harmonitzador del que disposa la Directiva CEE 450/1984, de 10 de setembre. La **Llei general de publicitat** descriu les diverses classes de publicitat il·lícita i arbitra un procediment davant els tribunals ordinaris per al coneixement de les accions civils de cessació i rectificació d'aquestes formes de publicitat, que podran exercir els òrgans administratius competents, les associacions de consumidors i les persones afectades.

Lectura complementària

Sobre les accions civils de cessació i rectificació de les formes de publicitat il·lícita, llegiu l'article 32 de l'LGPub.

3.1. El delictes de publicitat enganyosa

La figura delictiva prevista a l'article 282 del CP se situa sobre la bastida normativa que ja hem descrit sistemàticament.

Establerta sobre aquesta base, la identificació d'un bé jurídic digne de tutela no presentarà dificultats, ja que el dret dels consumidors i usuaris a rebre una informació veraç dels productes i serveis oferts al mercat gaudeix d'un ancoratge constitucional i legal indubtable.

Ens trobem davant un bé jurídic col·lectiu, netament socioeconòmic, la titularitat del qual recau en els consumidors i usuaris, és a dir, en tots els ciutadans. De totes maneres, el bé jurídic es configura entorn del concepte de **veracitat de la informació**, i es relega a altres interessos tutelats, com ara les regles de la lliure competència, només a efectes mediats de la protecció penal.

Lectura complementària

Sobre la discussió relativa a l'oportunitat d'acudir a l'instrument punitiu per a la defensa del bé jurídic esmentat, podeu consultar: **J.M. Valle Muñoz** (1997). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (4a. ed., pàg. 635 i seg.). Pamplona: Aranzadi-Thomson.

3.1.1. Les conductes prohibides

Tal com prescriu el tipus penal, les conductes prohibides consisteixen en els actes següents:

- Fer al·legacions falses.
- Manifestar característiques incertes en les ofertes o la publicitat de productes o serveis que s'ofereixen al mercat.

L'LGPub determina el que s'ha d'entendre per **publicitat**:

“Toda forma de comunicación realizada por una persona física o jurídica, pública o privada, en el ejercicio de una actividad comercial, industrial, artesanal o profesional, con el fin de promover de forma directa o indirecta la contratación de bienes muebles o inmuebles, servicios, derechos y obligaciones.”

Article 2 de l'LGPub

El legislador ha afegit a les al·legacions falses en la publicitat la conducta de manifestar característiques incertes en les ofertes. L'acció aquí es materialitza, doncs, en l'oferiment immediat al consumidor en el mercat. Es tracta de falsejar la informació incorporada al producte en el seu oferiment directe al consumidor, de manera que aquest veu distorsionada la possibilitat de conèixer amb garanties la composició objectiva del que adquireix i les seves característiques essencials.

De totes maneres, el deure de veracitat sobre les característiques del producte també gaudeix del suport legal, d'acord amb el que estableix l'article 13 de l'LDCU.

El contingut exacte de les ofertes estarà determinat per la reglamentació corresponent, amb un grau més o menys elevat d'exigència d'acord amb les característiques del producte.

En sentit estricte, les conductes prohibides són dur a terme al·legacions falses o manifestar característiques incertes. Aquesta descripció, certament, és força indeterminada i es fa difícil de concretar a través de la normativa extrapenal.

La norma extrapenal

L'LGPub és molt generosa a l'hora de definir la publicitat enganyosa, tal com demostra el seu article 4, o a l'hora d'identificar els criteris de l'engany, a l'article 5, de la mateixa manera que també ho és l'LDCU quan, a l'article 13, estableix els pressupòsits mínims exigits a les ofertes dels productes per a garantir el dret a la informació del consumidor.

En resum, la violació dels pressupòsits legalment exigits en la publicitat i l'oferta de productes no pot constituir, per raó de la seva laxitud, cap criteri clar per a interpretar l'abast i els límits del tipus penal.

L'acció típica...

... del delictes de publicitat enganyosa s'instrumentalitza o materialitza a través de les ofertes o la publicitat.

Per exemple,...

... es considera conducta prohibida la inclusió de característiques incertes en l'etiquetatge del producte.

Lectura complementària

Sobre el deure de veracitat de les característiques del producte, llegiu l'article 13 de l'LDCU.

3.1.2. El perill greu i evident per als consumidors

El legislador ha intentat restringir la resposta criminalitzadora en seu exclusivament penal en incorporar en el tipus l'exigència que les al·legacions falses o la manifestació de característiques incertes "puedan causar un perjuicio grave y patente a los consumidores [...]".

D'aquesta manera es descarta la identificació automàtica entre **publicitat enganyosa** i **delicte publicitari**.

El delicte requereix quelcom més que la simple falsedat de les al·legacions publicitàries: requereix la capacitat per a provocar un perill greu i evident.

Ara bé, això no vol dir que en la interpretació del tipus no puguin aparèixer obstacles.

La primera advertència que cal transmetre a l'interpret és la impossibilitat de traslladar aquí l'elaboració dogmàtica i conceptual dels elements del delicte d'estafa. Seria un error fer un paral·lelisme amb el delicte d'estafa, a més que mostraria un desconeixement profund de la diversa estructura dogmàtica d'ambdós supòsits il·lícits.

En la publicitat enganyosa no és possible ni desitjable establir cap relació psicològica entre l'engany i l'error, que és el pressupòsit de la disposició patrimonial injusta. La conducta enganyosa en la publicitat va dirigida a un col·lectiu indeterminat de persones que, per la seva mateixa naturalesa, es mostra incapaç de dotar l'engany penalment rellevant de criteris normatius.

Ens trobem davant un delicte de perill hipotètic. Per tant, no estem ni davant la plasmació legal d'una presumpció *iuris et de iure* de perill derivada d'un coneixement estandarditzat de la realitat sobre la qual s'opera, ni davant l'exigència concreta d'un perill per als interessos legítims dels consumidors i usuaris.

En conseqüència, el jutge ha de provar, o almenys motivar, la capacitat lesiva de la conducta en el cas concret objecte d'examen, i no n'hi haurà prou, doncs, d'afirmar el perill inherent a l'acció efectuada; tanmateix, no caldrà arribar a constatar l'existència d'un resultat concret de posada en perill del bé jurídic protegit.

El perjudici possible ha de ser greu i evident. No totes les alteracions de la informació aportada en la publicitat o oferta dels productes o serveis poden generar el perill típicament rellevant.

Sembla que la **magnitud del falsejament de la realitat** podria girar entorn de dues qüestions: l'objecte sobre el qual recau la falsedat o l'al·legació incerta i el mateix contingut d'aquesta falsedat o al·legació.

- Pel que fa a l'**objecte sobre el qual recau la falsedat o l'al·legació incerta**, el legislador només especifica la necessitat que l'acció recaigui sobre productes o serveis. Però no totes les característiques dels productes o serveis són igualment importants i determinants en la formació de la voluntat dels consumidors. L'acció ha de recaure sobre un element essencial que caracteritzi el producte i en determini la configuració en el mercat.
- Pel que fa al **contingut de la falsedat**, es requereix que l'alteració de la informació sigui important i no merament superficial. Els principis d'insignificança i adequació social tenen aquí, per tant, un clar paper d'exclusió de la tipicitat.

El fet que el perill sigui, al seu torn, evident s'ha d'identificar amb la capacitat per a la seva determinació objectiva. És a dir, probablement s'haurà de traduir en una amenaça per als interessos econòmics tangibles i objectivables dels consumidors i usuaris.

3.1.3. La clàusula concursal *ad hoc*

El tipus de l'article 282 del CP recull expressament l'advertència que la pena corresponent al delictes s'ha d'establir "sens perjudici de la pena que correspongui aplicar per la comissió d'altres delictes". La clàusula concursal és notòriament supèrflua, ja que si s'apliquessin les normes generals que regulen el concurs de delictes s'arribaria a les mateixes conclusions.

Ens trobem, doncs, davant un delictes de perill que afecta un bé jurídic col·lectiu i difús, de manera que l'eventual lesió o posada en perill d'altres béns jurídics penalment protegits deixa el camí expedit a la constel·lació concursal corresponent, sempre que, naturalment, hi hagi tots els elements típics de les figures de què es tracta.

Probablement, hi podria haver hipòtesis de concurrència amb el delictes d'estafa i amb el de frau alimentaris o altres delictes contra la salut.

3.2. La facturació fraudulenta de productes o serveis

El delictes que recull l'**article 283 del CP** s'adreça, com els anteriors, a la protecció dels interessos econòmics legítims dels consumidors. Els seus aspectes característics es poden resumir en els punts següents:

- La naturalesa econòmica del delictes.
- La tutela d'un bé jurídic col·lectiu o difús.
- L'estructura dogmàtica de perill amb la renúncia consegüent a l'exigència d'un resultat material consumatiu.

Aquest delictes, com el delictes de publicitat enganyosa, tampoc no té antecedents en la nostra legislació penal. La interpretació dels elements essencials d'aquest precepte no planteja problemes especials.

La conducta consisteix a efectuar una facturació de quantitats superiors al cost real del producte ofert a través de l'alteració o la manipulació dels aparells automàtics que la duen a terme.

Es prescindeix de l'exigència d'un perjudici efectiu per al consumidor, de manera que n'hi ha prou amb la manipulació o l'alteració dels aparells automàtics de mesurament i la facturació fraudulenta posterior.

D'aquesta manera es genera un perill important per als interessos econòmics dels consumidors, que, malgrat la seva aparent configuració com a possible o hipotètic a través de l'expressió general en perjudici del consumidor, presenta una estructura material de veritable perill concret, ja que, després de la facturació, només quedaria el pagament hipotètic del consumidor perquè el perjudici fos efectiu, és a dir, perquè es produís un resultat de lesió, i no hi hauria cap altra conducta intermèdia que es pogués interposar entre el perill només possible i el dany efectiu.

En definitiva, la textura del bé jurídic tutelat, de caràcter col·lectiu i, per tant, allunyat dels patrimonis concrets dels consumidors i usuaris, és el que imposa que en termes jurídics no sigui necessari un perill concret, i n'hi hagi prou amb la possibilitat general de la posada en perill. El tipus admet les diverses constel·lacions concursals amb els delictes contra el patrimoni, especialment amb els de naturalesa defraudatòria.

Lectura complementària

Sobre la similitud de l'actual figura delictiva amb les faltes contingudes als articles 573.3 i 573.4 del CP 1973 i amb el delictes de defraudació del fluid elèctric, podeu consultar: **J.M. Valle Muñiz** (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (pàg. 1411-1412). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

La manipulació dels aparells automàtics de mesurament per a obtenir un benefici econòmic s'engloba dins del tipus penal de l'article 283 del CP.

4. Protecció dels serveis condicionats de ràdio i televisió i altres serveis a distància

(apartat íntegrament redactat per Oscar Morales García)

L'article 286 CP, en la redacció donada per l'LO 15/2003, estableix:

"1. Será castigado con las penas de prisión de seis meses a dos años y multa de seis a 24 meses el que, sin consentimiento del prestador de servicios y con fines comerciales, facilite el acceso inteligible a un servicio de radiodifusión sonora o televisiva, a servicios interactivos prestados a distancia por vía electrónica, o suministre el acceso condicional a los mismos, considerado como servicio independiente, mediante:

1º La fabricación, importación, distribución, puesta a disposición por vía electrónica, venta, alquiler, o posesión de cualquier equipo o programa informático, no autorizado en otro Estado miembro de la Unión Europea, diseñado o adaptado para hacer posible dicho acceso.

2º La instalación, mantenimiento o sustitución de los equipos o programas informáticos mencionados en el párrafo 1º.

2. Con idéntica pena será castigado quien, con ánimo de lucro, altere o duplique el número identificativo de equipos de telecomunicaciones, o comercialice equipos que hayan sufrido alteración fraudulenta.

3. A quien, sin ánimo de lucro, facilite a terceros el acceso descrito en el apartado 1, o por medio de una comunicación pública, comercial o no, suministre información a una pluralidad de personas sobre el modo de conseguir el acceso no autorizado a un servicio o el uso de un dispositivo o programa, de los expresados en ese mismo apartado 1, incitando a lograrlos, se le impondrá la pena de multa en él prevista.

4. A quien utilice los equipos o programas que permitan el acceso no autorizado a servicios de acceso condicional o equipos de telecomunicación, se le impondrá la pena prevista en el artículo 255 de este Código con independencia de la cuantía de la defraudación."

Aquest article transfereix al nostre dret intern algunes de les directrius contingudes en la Directiva 98/84/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de novembre de 1998, relativa a la protecció jurídica dels serveis d'accés condicional. També recull en part les indicacions del Conveni de Cibercriminalitat de Budapest de 23 de novembre de 2001.

En general, el precepte es dirigeix a la protecció dels serveis d'accés condicional oferts per televisió o ràdio, i també dels serveis a distància oferts al públic a canvi de remuneració.

El tipus penal sanciona tant conductes de fabricació o difusió, com la mera possessió, o la instal·lació i manteniment, sempre amb ànim de lucre, de programes destinats a facilitar l'accés no autoritzat.

A més, es penalitza a qui, sense ànim de lucre, facilitin a tercers directament l'accés no autoritzat a un servei condicionat, o informin de com aconseguir-lo per mitjà d'una comunicació pública, incitant a fer-ho.

Finalment, per mor del número 4 d'aquest article, adquireix rellevància penal la mera utilització d'equips o programes que possibilitin l'accés no autoritzat a serveis d'accés condicional o a equips de telecomunicació.

Lectura complementària

Tingueu en compte, amb caràcter general la Llei 32/2003, de 3 de novembre, general de telecomunicacions; i, en particular, el concepte de prestador de servei en l'àmbit de les comunicacions telemàtiques, la Llei de serveis de la societat de la informació i el comerç electrònic (Llei 34/2002, de 11 de juliol).

En conclusió, les dificultats de l'article 270.3 CP, juntament amb les exigències derivades de la Directiva de serveis d'accés condicional, han obligat el legislador espanyol a modificar l'article 286 CP, on s'introdueixen normes penals adreçades a la tutela dels serveis d'accés condicional i, de forma una mica confusa, a la tutela dels equips de telecomunicació. L'article 286 CP planifica una línia d'intervenció que abraça des de la informació amb incitació de com pot burlar-se un sistema d'accés condicional com a estadi més allunyat del bé jurídic (286.3 CP), fins a la utilització d'un usuari final dels programes o equips que permeten burlar els sistemes d'accés condicional (article 286.4 CP), passant, a la manera d'estadi intermedi, per la facilitació de l'accés intel·ligible als serveis d'accés condicionat, mitjançant les conductes descrites en l'article 286.1.1 i 2 CP. L'ambició del legislador penal i l'obsessió per no deixar-se res fora dels tipus penals provoca aquest tipus de preceptes en els quals la participació es torna impossible perquè tot és autoria i la consumació és innecessària ja que la temptativa és el moment final de la conducta. En aquesta voràgine de conductes, el legislador no s'adona que està tipificant la facilitació de l'accés intel·ligible a un servei d'accés condicionat per mitjà de la mera possessió d'un equip o programa no autoritzat. Les conductes de mera possessió difícilment poden ser facilitadores si el fet desvalorat consisteix només i exclusivament a posseir, cosa que demostra que la intenció del legislador no és la d'obtenir una cobertura cabal del fenomen de la pirateria de serveis, sinó fer servir simbòlicament el dret penal per aconseguir un efecte intimidatori amplificat. El legislador és conscient d'això quan, en el paràgraf tercer, incrimina la revelació o comunicació al públic de com es pot assolir la vulneració de la condició incorporada en el servei, que redactat així hagués significat una limitació desproporcionada de la llibertat d'informació i comunicació. Per això, s'incorpora una ulterior conducta acumulativa (no alternativa) a l'anterior, consistent a incitar els usuaris a assolir, de conformitat amb les instruccions revelades, l'accés al servei obviant les condicions imposades pel seu prestador.

Resum

En aquest mòdul didàctic s'han analitzat les figures delictives tipificades en el Codi penal sota el títol **Delictes relatius al mercat i als consumidors**, en què es mostra clarament el caràcter col·lectiu dels diferents objectes de tutela. Ja no ens trobem, doncs, davant de delictes de caràcter predominantment patrimonial, sinó essencialment econòmics.

Amb la incorporació d'aquesta secció al Codi penal es demostra la presa de consciència del legislador de 1995 en relació amb la salvaguarda necessària d'un àmbit fonamental de l'activitat econòmica, com és el funcionament correcte del mercat, que no era objecte de tutela en l'anterior Codi penal. Això no suposa, però, cap obstacle perquè en la mateixa secció s'incloguin figures delictives amb una configuració diferent i amb objectes de tutela diferents.

D'una banda, la secció s'obre amb un conjunt de figures delictives anomenades *de descobriment i revelació de secrets empresarials*, adreçades a la protecció de la competitivitat de les empreses.

Els articles 278 a 280 incriminen el **descobrimet de secrets d'empresa*** amb una descripció de les conductes típiques que permet incloure-hi les captacions d'informació per via informàtica o telemàtica. També es tipifica la **revelació de secrets d'empresa**, tant quan la duen a terme subjectes obligats a un deure específic de sigil** com quan l'efectua una persona que no hagi accedit il·lícitament al seu coneixement***. Una altra novetat del Codi penal és que també incorpora la **revelació del secret per qui no hagi intervingut en el seu descobriment**, sempre que conegui l'origen il·lícit de la informació****.

* Article 278.1 CP.

** Article 279 CP.

*** Article 278.2 CP.

**** Article 280 CP.

Dels delictes que hem esmentat fins ara, cal separar els que, inclosos en la mateixa secció del text punitiu, incriminen conductes contràries a la lliure competència. En aquest tema el Codi penal, que protegeix de manera indirecta els interessos dels consumidors, s'ha de cohonstar amb la normativa extrapenal vigent en la matèria, i més concretament amb les infraccions que aquesta normativa estableixi, per a afermar el plus de desvalor que la conducta penalment rellevant ha de representar sempre enfront del supòsit il·lícit civil o administratiu.

Entre les **figures que atempten contra la lliure competència** es troba el delicte de desviació del mercat de primeres matèries o de productes de primera necessitat amb la intenció de desproveir un sector d'aquest mercat*, és a dir, amb la intenció d'alterar el sistema de distribució de productes d'un mercat organitzat d'acord amb el principi de la lliure competència. A aquest supòsit il·lícit s'afegeixen les anomenades *maquinacions per a alterar el preu*, que hauria de resultar de la lliure concurrència, de totes aquelles coses mobles o immobles que siguin objecte de contractació**.

* Article 281 CP.

** Article 284 CP.

Malgrat la seva diferent ubicació sistemàtica, cal també interpretar el delicte d'alteració de preus en concursos i subhastes públics* com una forma tradicional de les maquinacions per a alterar el preu de les coses i, per tant, com a supòsit il·lícit contra la lliure competència.

* Article 262 CP.

Finalment, també atempta contra la lliure competència una nova figura delictiva, que és l'abús d'informació privilegiada en el mercat borsari* que poden cometre les persones que han tingut accés reservat a una informació rellevant amb motiu de l'exercici de la seva activitat professional o empresarial i que la utilitzen o la subministren per a obtenir per a si mateixes o per a un tercer un benefici, o causar un perjudici, per un import superior als setanta-cinc milions de pesetes. La sanció és superior quan s'abusa habitualment d'informació privilegiada, quan s'obté un benefici econòmic molt important o quan es causa un dany greu als interessos generals**.

* Article 285.1 CP.

** Article 285.2 CP.

En aquest mòdul didàctic s'han analitzat també les **conductes delictives que atempten directament contra els interessos dels consumidors** i que han donat lloc a l'aparició de noves figures delictives, com ara l'anomenat *delicte de publicitat enganyosa*, en virtut del qual s'incrimina la conducta dels fabricants o comerciants que en les seves ofertes o publicitat facin alegacions falses o manifestin característiques incertes sobre els productes o serveis oferts que poguessin causar un perjudici greu i evident als consumidors*. El delicte de facturació fraudulenta de productes o serveis** també respon a la protecció del mateix interès.

* Article 282 CP.

** Article 283 CP.

Finalment, s'ha tingut l'ocasió d'estudiar les conductes recollides en l'article 286 (redacció de LO 15/2003) relacionades amb l'accés no autoritzat a serveis condicionats de ràdio i televisió i altres serveis a distància.

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

- El concepte d'informació en els delictes de descobriment i revelació de secrets empresarials...
 - s'identifica amb la llibertat de difusió o d'accés a les fonts del saber.
 - s'identifica amb la propietat intel·lectual.
 - equival al valor econòmic.
- Quina amplitud s'ha d'atorgar a l'apoderament en el delicte de descobriment de secrets d'empresa recollit a l'article 278.1?
 - Inclou tant l'apoderament material com la captació intel·lectual.
 - Només inclou l'apoderament material.
 - Només inclou la captació mental o intel·lectual.
- L'estructura típica del delicte d'apoderament de secrets empresarials de l'article 278.1 del CP és...
 - la d'un delicte de resultat curt.
 - la d'un delicte mutilat de dos actes.
 - la d'un delicte de resultat.
- El supòsit de revelació de secret d'empresa recollit a l'article 279.1 es diferencia del previst a l'article 278.2 en el fet que...
 - només els administradors d'empreses poden cometre el delicte previst en aquest segon precepte.
 - el supòsit il·lícit que recull l'article 279.1 constitueix un delicte de perill.
 - el supòsit il·lícit que recull l'article 279.1 constitueix un delicte especial que només poden cometre les persones que legalment o contractualment tinguin el deure de guardar secret.
- El tipus agreujat del delicte de desviació del mercat de primeres matèries i productes de primera necessitat s'aplica quan...
 - el perjudici causat revesteix una gravetat especial.
 - es perjudica un nombre indeterminat de consumidors.
 - es duu a terme en situacions catastròfiques o de necessitat greu.
- En el delicte d'alteració de preus en concursos i subhastes públics, la finalitat d'alterar el preu de la rematada constitueix un element subjectiu del fet injust que s'exigeix...
 - només quan diverses persones es concerten per alterar el preu.
 - només quan hi ha una sol·licitud de regal o promesa per a no intervenir en la subhasta.
 - quan diverses persones es concerten per alterar el preu i quan hi ha una sol·licitud de regal o promesa per a no intervenir en la subhasta.
- Constitueixen mitjans comissius del delicte de maquinacions per a alterar el preu de les coses (art. 284 CP)...
 - l'ús d'informació privilegiada, la difusió de notícies falses i l'engany.
 - la força, la violència, la intimidació i la força en les coses.
 - la difusió de notícies falses, la violència, l'amenaça, l'engany i l'ús d'informació privilegiada.
- Com s'ha de qualificar la conducta d'abús d'informació privilegiada en el mercat de valors que duu a terme un funcionari públic o una autoritat?
 - Com a delicte d'ús d'informació privilegiada específic de funcionari, recollit a l'article 442 del CP.
 - Com a fuga d'informació privilegiada en el mercat borsari de l'article 285 del CP.
 - Amb la qualificació dels fets com a concurs ideal dels delictes previstos als articles 285 i 442 del CP.
- En el delicte de fuga d'informació privilegiada en el mercat borsari, la rellevància penal de la conducta es condiciona a...
 - l'obtenció d'un benefici econòmic o la causació d'un perjudici superiors als setanta-cinc milions de pessetes.
 - l'obtenció d'un benefici econòmic o la causació d'un perjudici superiors als cent milions de pessetes.
 - l'obtenció d'un benefici econòmic o la causació d'un perjudici superiors als seixanta-cinc milions de pessetes.
- El delicte de publicitat enganyosa constitueix...
 - un delicte de perill abstracte.
 - un delicte de perill concret.
 - un delicte de perill hipotètic.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

De selecció

1. c, 2. a, 3. b, 4. c, 5. c, 6. a, 7. c, 8. a, 9. a, 10. c.

Glossari

ACP: anterior Codi penal (Codi penal de 1973).

CE: Constitució espanyola.

CEE: Comunitat Econòmica Europea.

Concurs: procés o convocatòria a què es poden presentar un nombre indeterminat de persones a fi d'obtenir una adjudicació d'obres, serveis, subministraments, etc.

CP: Codi penal de 1995.

Delicte d'iniciat: denominació equivalent al delicte de fuga d'informació privilegiada en el mercat borsari.

Fallida (de la subhasta): acabament d'una subhasta sense que cap dels postors adquireixi el bé subhastat.

LDCU: Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris.

LGPub: Llei general de publicitat.

LMV: Llei del mercat de valors.

LSA: Llei de societats anònimes.

LSRL: Llei de societats de responsabilitat limitada.

Preu (referit als delictes contra la lliure competència): valor atorgat a un bé o servei en un sistema lliure de mercat i influït només per pràctiques considerades correctes en la competència.

RJ: Repertori de jurisprudència Aranzadi.

Secret: coneixement reservat a un cercle limitat de persones i ocult a la resta.

STS: sentència o sentències del Tribunal Suprem.

Subhasta: procés o convocatòria a què es poden presentar un nombre indeterminat de persones per a l'adquisició de béns o productes per part del postor que pagui el millor preu.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Bacigalupo Zapater, E. (dir.) (1998). *Curso de Derecho Penal Económico*. Madrid: Marcial Pons.

Bajo Fernández, M. (dir.) i altres (1998). *Compendio de Derecho Penal: parte especial* (vol. II). Madrid.

Bajo Fernández, M. (dir.) i altres (2004). *Compendio de Derecho Penal: parte especial* (vol. II). Madrid: Editorial Centro de Estudios Ramón Areces.

Cobo del Rosal, M.; Carmona Salgado, C.; González Rus, J.J.; Morillas Cueva, L.; Polaino Navarrete, M.; Portilla Contreras, G. (1999). *Curso de Derecho penal español. Parte especial I i II*. Madrid: Marcial Pons.

Conde-Pumpido Ferreiro, C. (Dir.) (2001). *Código penal. Doctrina y Jurisprudencia* (toms I, II i III). Madrid: Trivium.

Gómez Benítez, J.M. (2002). *Derecho Penal Económico*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial ("Manuales de Formación Continuada", 14, 2001).

Martínez-Buján Pérez, C. (1998). *Derecho penal Económico. Parte general*. València: Tirant lo Blanch.

Martínez-Buján Pérez, C. (1999). *Derecho penal Económico. Parte especial*. València: Tirant lo Blanch.

Martínez-Buján Pérez, C. (2002). *Derecho Penal Económico*. València: Tirant lo Blanch.

Muñoz Conde, F. (2004). *Derecho penal. Parte especial* (15a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Quintero Olivares, G.; Morales Prats, F.; Valle Muñiz, J.M.; Prats Canut, J.M.; Tamarit Sumalla, J.M.; García Albero, R. (2004). *Comentarios a la parte especial del Derecho penal* (4.ª edición). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Quintero Olivares, G.; Morales Prats, F.; Valle Muñiz, J.M.; Prats Canut, J.M.; Tamarit Sumalla, J.M.; García Albero, R. (2004). *Comentarios al nuevo Código penal* (3.ª edición). Cizur Menor (Navarra): Thomson-Aranzadi.

Rodríguez Mourullo (dir.) **i altres** (1997). *Comentarios al Código Penal*. Madrid: Civitas.

Suárez-Mira Rodríguez, C. (2004). *Manual de Derecho Penal* (2a. edició). Madrid: Civitas.

Vives Antón, T.S.; Boix Reig, V.; Orts Berenguer, E.; Carbonell Mateu, J.C.; González Cussac, J.L. (1996). *Comentarios al Código penal de 1995*. València: Tirant lo Blanch.

Vives Antón, T.S.; Boix Reig, V.; Orts Berenguer, E.; Carbonell Mateu, J.C.; González Cussac, J.L. (2004). *Derecho penal. Parte especial* (2a. ed.). València: Tirant lo Blanch.

Bibliografia complementària

Auger Liñan (1988). "Delitos bursátiles". *Poder Judicial* (núm. IX).

Barona Vilar, S. (1991). *Competencia Desleal*. València: Tirant lo Blanch.

Boix Reig, V. (1982). "Las prácticas restrictivas de la competencia en el proyecto de Código Penal de 1980". *Cuadernos de Política Criminal* (núm. 16).

Carrasco Andrino, M.L. (1998). *La protección penal del secreto de empresa*. Barcelona: Cedecs.

Faraldo Cabana, P. (1995). "Algunos aspectos del delito de uso de información reservada en el mercado de valores en el Proyecto de Código Penal de 1994". *Estudios Penales y Criminológicos*.

Gómez Benítez, D.M. (1980). "Notas para una discusión sobre los delitos contra el orden socio-económico y el patrimonio". *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*.

Gómez Iniesta (1997). *La utilización abusiva de información privilegiada en el mercado de valores*. Madrid.

González Cussac, J.L. (1989). "El abuso de información privilegiada". *Cuadernos de Política Criminal* (núm. 37).

Hernández Plasencia (1998). "El delito publicitario". *AP* (núm. 48).

Hormazabal Malaree, H. (1983): "Delitos de alteración de precios, de prácticas restrictivas de la competencia y otros relativos a la regulación de mercados". *Documentación Jurídica* (núm. 37/40, II).

Huerta Tocildo, S. (1981). "Los delitos patrimoniales en el proyecto de Código Penal de 1980". *Cuadernos de Política Criminal*.

López Barja de Quiroga, J. (1993). "El insider trading". *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales* (vol. III).

Martín Pallín, J.A. (1995). "Maquinaciones para alterar el precio de las cosas". *Cuadernos del Derecho Judicial* (núm. XV, pàg. 95).

Martínez-Buján Pérez, C. (1984). "Consideraciones en torno a la consideración de un delito relativo a la publicidad engañosa". *Cuadernos de política criminal* (núm. 22).

Martínez-Buján Pérez, C. (1993). "Los delitos relativos al mercado y a los consumidores en el Proyecto de 1992". *Estudios Penales y Criminológicos* (núm. XVI).

Martínez-Buján Pérez C. (1998). "El delito de la facturación ilícita en perjuicio de los consumidores". *Cuadernos de Derecho Judicial*, (núm. XIV).

Muñoz Conde, F. (1983). "La reforma de los delitos contra el patrimonio". *Documentación Jurídica* (monogràfic, pàg. 667).

Quintero Olivares, G. (1972). "Maquinaciones para alterar el precio de las cosas". *Nueva Enciclopedia Jurídica* (núm. XV).

Rodríguez Mourullo, G. (1988). "La utilización abusiva de información privilegiada en el mercado de valores ante el Derecho Penal". *Poder Judicial* (núm. IX).

Ruíz Rodríguez (1997). *Protección penal del mercado de valores*. València.

Sánchez García (1997). "El nuevo delito publicitario". *AP* (núm. 25).

Serrano Piedecosas, J.R. (1990). "Consideraciones en torno a la protección penal del *Know-how*". *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*.

Tamarit Sumalla, J.M. (1990). "La tutela penal de los intereses de los consumidores en la actividad publicitaria: problemas fundamentales". *Cuadernos de política criminal* (núm. 41).

Terradillos Basoco, J. (1995). *Derecho Penal de la empresa*. Madrid: Trotta.